

نقش سیاست‌های پولی بانکی بانک شهر در توسعه خدمات شهری

حسین محمد پور زرنندی، دکتری مدیریت مالی، مدیرعامل بانک شهر

سید مرتضی صالحی، دکتری مدیریت، مدیر امور سازمان و برنامه ریزی بانک شهر

محمد شفیق خانی، رئیس اداره تحقیق و توسعه بانک شهر

سید خلیل الله سجادی^۱، دانشجو دکتری مدیریت، دانشگاه علامه طباطبایی

مهدی معمارپور، دانشجوی دکتری مهندسی صنایع دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات تهران

حمید رضا پورمیرزا، دانشجوی دکتری مدیریت دانشگاه لولا سوئد

چکیده:

امروزه بخش عمده تجهیز و تخصیص منابع مالی هر کشور توسط شبکه بانکی صورت می‌پذیرد، لذا سلامت و صحت شبکه مذکور برای منافع جامعه امری مهم و تبعیت بانک‌ها از سیاست‌های ابلاغی نهادهای نظارتی امری اجتناب ناپذیر می‌باشد. بانک‌ها در هر جامعه علاوه بر آن که از طریق اعطای تسهیلات می‌توانند به ایجاد (خلق) پول بپردازند، تنظیم‌کننده عمده نظام پرداخت‌های جامعه نیز به شمار می‌روند زیرا که اجرای سیاست‌های مربوط به تجهیز و تخصیص منابع پولی جامعه برعهده آنها گذارده می‌شود. تدوین سیاست‌های پولی و مسئله نظارت بر چگونگی رعایت مقررات ابلاغ شده به بانک‌ها یکی از وظایف مهم بانک مرکزی است و تخطی از این مقررات سبب می‌گردد تا منافع ملی با خطر مواجه شود. از سوی دیگر اهمیت تدوین و ابلاغ سیاست‌های مذکور از آنجاست که بانک‌ها و مؤسسات مالی، واسطه میان پس اندازکنندگان و مصرف‌کنندگان نهایی منابع مالی یا بطور کلی منابع پس انداز در جامعه می‌باشند بانک‌ها از طریق شعب خود نه تنها دارنده اصلی سپرده‌های بخش‌های مختلف و کانال اولیه اعتبار و سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد هستند بلکه قدرت ایجاد پول از طریق اعطای تسهیلات را نیز دارا می‌باشند. جلوگیری از سرایت اثرات زیانبار مشکلات و نارسائیهای بانک‌ها به بخش‌های دیگر جامعه از دیگر مواردی است که اهمیت سیاست‌های پولی بانک مرکزی و نظارت بر اجرای آنها را روشن‌تر می‌سازد و این امر نهایتاً به سلامت مالی هر بانک و حفظ یک شبکه بانکی سالم (از طریق امنیت سپرده‌ها و جلوگیری از بحران‌ها) منجر می‌شود. در مقاله حاضر سیاست‌های مطلوب تجهیز و تخصیص منابع و استفاده از روش‌های نوین که به بهبود صنعت بانکداری کشور و نهایتاً گسترش اقتصاد شهری منجر شود، بررسی و ارائه خواهد شد.

واژگان کلیدی: سیاست‌های پولی، نقش بانک‌ها، تجهیز و تخصیص منابع

^۱ - نویسنده مسئول: Khalil_sajjadi2006@yahoo.com

۱- مقدمه:

به طور کلی می‌توان گفت سیاست پولی، بخشی از سیاست‌های اقتصادی کشور را تشکیل می‌دهد که از طریق آن، مقامات پولی کشور تلاش می‌نمایند که در چارچوبی هماهنگ با سایر سیاست‌های اقتصادی، عرضه و تقاضای پول را به نحوی کنترل کنند که متناسب با اهداف اقتصادی کشور باشد و مهمترین این اهداف ایجاد ثبات پولی در اقتصاد از طریق کنترل تورم و به حداقل رساندن آن می‌باشد. کنترل عرضه و تقاضای پول، ممکن است در جهت افزایش متغیرهای اقتصادی کشور برنامه‌ریزی شود که حالت سیاست انبساطی رابه خود می‌گیرد و یا به منظور کاهش آنها جهت‌گیری شود که در این صورت سیاست انقباضی به حساب می‌آید. در شرایطی نیز احتمال دارد که سیاست پولی با هدف ثابت نگه داشتن متغیرهای اقتصادی اعمال شود، که به آن سیاست ضد نوسانی گویند. بنابراین اعمال سیاست پولی زمانی آسان و قطعی است که سیاستگذاران اقتصادی اطلاعات کافی در مورد ساختار اقتصادی و چگونگی وابستگی ابزار سیاست پولی با متغیرهای اقتصادی که هدف نهایی آن محسوب می‌شوند در اختیار داشته باشند. (جوزدانی، ۱۳۹۲) سیاست‌های پولی بانک مرکزی سالانه تمامی بازارهای مالی را تحت تأثیر قرار داده و تغییراتی را در بازارهای مالی بوجود می‌آورد. این تغییرات می‌تواند ناشی از سیاست‌های پولی و سایر سیاست‌های اقتصادی کشور باشد که رفتار مؤسسات مالی از جمله بانک‌ها را متأثر می‌سازد. بنابراین، با توجه به نقش بانک‌ها در اقتصاد، بررسی کمی اثرات سیاست پولی بر عملیات و رفتار مؤسسات مالی، به خصوص بانک‌ها، بسیار حائز اهمیت است. اما قبل از بحث راجع به نقش بانک‌های در اجرای بهینه این سیاست‌ها، لازم است که موضوع فعالیت بانک مرکزی به عنوان سیاستگذار پولی و نیز مفهوم و ابزارهای سیاست پولی مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به آنکه می‌توان سیاست پولی و ابزارهای سیاستگذاری پولی در دو نظام بانکداری بدون ربا و نظام بانکداری ربوی (کلاسیک) مورد بحث و بررسی قرار داد، فارغ از این موضوع می‌توان به بررسی نقش بانک‌ها در اجرای بهینه سیاست‌های پولی بانک مرکزی پرداخت.

مهمترین اهداف سیاست‌های کلان اقتصادی و سیاست‌های پولی، تسریع رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال کامل، تثبیت سطح عمومی قیمت‌ها، ثبات نرخ بهره و ایجاد تعادل در موازنه پرداخت‌های خارجی است. برای دستیابی به این اهداف بانک‌ها و مؤسسات مالی می‌بایست با پیروی از سیاست پولی مبتنی بر کنترل پول، تلاش نمایند تا ضمن تامین نقدینگی مورد نیاز بخش‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری، از انبساط پولی نامتناسب با اهداف نقدینگی و تورم مندرج در برنامه‌های توسعه جلوگیری به عمل آورند. علاوه بر این با تعیین جایگاه بانک‌ها و نقش آنان در اجرای این سیاست‌ها خصوصاً در حوزه تجهیز و تخصیص منابع می‌توان تدبیری را بمنظور کنترل و تنظیم حجم پولی در گردش کشور برای رسیدن به آن اهداف اتخاذ نمود. در این پژوهش با توجه به مدل پیشنهادی ارائه شده می‌توان وظایف و نقش کلیه بانک‌ها را در اجرای بهینه سیاست‌های پولی بانک مرکزی با توجه به ابزارهای موجود برای پیاده سازی و نظارت این سیاست‌ها در دو حوزه تجهیز و تخصیص منابع مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. در بخش اول این پژوهش با مروری بر حوزه ادبیات موضوع و مطالعه گسترده در بیشتر زمینه‌های مالی عواملی که می‌توانند در اجرای نقش بانک‌ها برای جاری سازی این سیاست‌ها موثر باشند، بیان گردید و سپس در مدل پیشنهادی با کنار هم قرار دادن سایر جنبه‌های مرتبط با این سیاست‌ها به ارائه راهکارهای اجرایی در اجرای بهینه سیاست‌های مذکور می‌پردازد.

سیاستهای پولی در بیشتر کشورها مجموعه اقداماتی است که بانک های مرکزی (مقام پولی) به منظور کنترل فعالیتهای اقتصادی جامعه به کار می برند. سیاستهای پولی، بر عرضه پول و نرخ بهره اثر می گذارند و از این طریق بسیاری از اهداف اقتصادی، مانند افزایش اشتغال، ثبات قیمتها، حل مشکل رکود و ... را متأثر می سازند. سیاستهای پولی اگر منجر به افزایش عرضه پول شوند، حالت انبساطی خواهند داشت در غیر اینصورت، انقباضی خواهند بود. (تقوی و لطفی، ۱۳۸۴) در ایران بانک مرکزی مجری سیاست های پولی با استفاده از ابزارهایی مانند تغییر نرخ سپرده قانونی، تغییر نرخ تنزیل مجدد و عملیات بازار باز است. این کار به منظور تنظیم نرخ سود (نرخ بهره) و یا حجم اعتبارات و با هدف دستیابی به رشد اقتصادی، پایداری و ثبات نسبی قیمت ها کاهش بیکاری و مهار تورم انجام می شود. سیاست های مالی با ایجاد تغییرات در سطح و ترکیب پارامترهای اقتصادی، الگوی تخصیص منابع و توزیع درآمد در اقتصاد را تحت تاثیر قرار می دهد. سیاست های مالی از یک سو برنامه ریزی دخل و خرج دولت و میزان کسری بودجه را که از نظر اقتصادی آثار بسیار مهمی به همراه دارد را مورد توجه قرار می دهد و از سوی دیگر عهده دار تنظیم نرخ های مالیاتی و ترکیب آن برای فعالیت های مختلف و نحوه اجرای سیاست های حمایتی و معافیتی با توجه به اهداف پیشبینی شده در برنامه های اقتصادی بلند مدت است. حمایت از تولید و صنایع، تنظیم میزان مصرف انرژی حفظ محیط زیست، اهداف اجتماعی و همچنین تنظیم هر یک از متغیرهایی که دولت تمایل دارد روی آنها تاثیر بگذارد، در سیاست مالی مورد توجه قرار می گیرد. در مجموع می توان گفت که هدف از اجرای سیاست پولی و مالی بانک مرکزی تغییر در متغیرهای اقتصادی است. هدف نهایی هر دوی آنها کمک به رشد اقتصادی مداوم همراه با حداقل تورم می باشد. لازم به ذکر است که متولی سیاست پولی، بانک مرکزی و متولی سیاست مالی، دولت است. (سیف، ۱۳۹۲) بانک مرکزی طی سال های مختلف با ارائه بسته "سیاستهای پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور"، نقش بانکها را بخوبی تبیین نموده است. استفاده از قواعد سیاستی، به عنوان یکی از مورد قبولترین روشها در مطالعه سیاستهای پولی و مالی، از بارزترین ویژگیهای تحقیقات مربوط به حوزه سیاستگزاری در چند دهه اخیر (به خصوص از دهه ۱۹۹۰ به بعد) به شمار می رود (خلیلی عراقی، ۱۳۸۸). یک قاعده سیاستی بیان می کند که ابزارهای سیاستی چگونه باید به تغییرات در وضعیت اقتصاد واکنش نشان دهند. انعطاف پذیری در هر دوی سیاست های پولی و مالی همواره یک ویژگی مطلوب قواعد ساده سیاستی بوده است. اقتصاد کلان نیز علاقه مندی زیادی به تحلیل قواعد ساده نرخ بهره جهت هدایت سیاست پولی نشان داده است. در یک سطح تجربی، قواعدی جهت فراهم آوردن توصیفات محتمل سیاست پولی واقعی در بین کشورها نشان داده شده است (تیلور، ۱۹۹۹). اما بیشتر تحلیل سیاستهای بهینه بدون توجه به تاثیرگذاری ویژه بازوی مالی سیاست اقتصادکلان پیشرفته است. این موضوع در کشورهایی که بانک مرکزی از استقلال کمتری برخوردار هستند می تواند حائز اهمیت باشد. تثبیت کننده های مالی نقش مهمی در هموارسازی اثرات سیکلهای تجاری دارند اما بررسی نقش این تثبیت کننده ها در هموارسازی سیکل های تجاری بصورت کاربردی نسبت به مباحث تئوریک آن کمتر مورد توجه قرار گرفته شده است (اینچهام^۱، ۱۹۹۷). از آنجا که اهداف سیاست پولی و سیاست ثبات مالی متفاوت اند و هر یک نیازمند ابزارهای مناسبی هستند، بایستی میان آنها تمایز قایل شد. اما تمایز میان این دو سیاست، بر عدم وجود تعامل میان آنها دلالت نمی کند و بدون شک سیاست تثبیت اقتصادی بطور همزمان درگیر با هر دوی قواعد سیاست پولی و مالی است. سیاست پولی از طریق نرخ های بهره، بر قیمت داراییها اثر می گذارد و می تواند باعث ایجاد حبابهای قیمتی شود. همچنین سیاست مالی مستقیماً در سطح خرد و کلان، شرایط مالی را تحت تاثیر قرار می دهد که به موجب آن، سازوکار انتقال سیاست پولی تحت تاثیر قرار خواهد گرفت. اخیراً بیشتر بانکهای مرکزی در قبال هردو سیاست پولی و ثبات مالی مسئول هستند (جلالی نایینی، ۱۳۸۹). ابزارهای سیاست گذاری پولی از هدف قرار دادن میزان عرضه و تقاضای نقدینگی به بانک مرکزی در دستیابی به اهداف خود کمک می کنند. در خصوص کارایی و موثر بودن سیاست های پولی و مالی دیدگاه های متفاوتی وجود دارد. در نظریه "پولیگرایان سنتی"^۲ به رهبری میلتون^۳ فریدمن با ترکیب نظریه فیلیپس و مفهوم انتظارات تطبیقی، نشان دادند که سیاستهای پولی

^۱ Eichenbaum^۲ Traditional Montarists^۳ Milton Friedman

به شکل هدف‌گذاری نرخ پایین رشد حجم پول در کوتاه مدت، قادر است از کانال کاهش نرخ بهره، شرایط لازم را برای کاهش نرخ بیکاری و افزایش تولید فراهم نماید. (قربان‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۱) پترسون و لرنر^۵ (۱۹۷۱) نشان دادند که بانک مرکزی می‌تواند از طریق قاعده پولی و کنترل بهینه رشد حجم پول، در کوتاه‌ترین زمان ممکن اقتصاد را به رشد باثبات برساند. اما لوکاس^۶، سارجنت^۷ و والاس^۸ با ارائه مقالات متعدد، با فرض تشکیل انتظارات به روش عقلایی، بی‌تاثیر بودن سیاست‌های پیشبینی شده حتی در کوتاه مدت را بررسی کرده‌اند (جعفری صمیمی، طهرانچیان ۱۳۸۳). علاوه بر این می‌توان به نقش اعتبار بانک مرکزی اشاره نمود که از طریق تأثیرگذاری بر انتظارات بازار و انتظارات تورمی هزینه‌های تورم را کاهش و تابع رفاه اجتماعی را افزایش داده و به هنگام نیاز، این اعتبار می‌تواند کارسازتر از ابزار معمول سیاست پولی عمل نماید. در اجرای سیاست پولی، بانک مرکزی می‌تواند مستقیماً از قدرت تنظیم‌کنندگی خود استفاده نموده و یا به طور غیرمستقیم از اثرگذاری بر روی شرایط بازار پول به عنوان انتشار دهنده پول پر قدرت (اسکناس و مسکوک در جریان و سپرده‌های نزد بانک مرکزی) استفاده نماید. بر همین اساس دو نوع ابزار سیاست پولی قابل تفکیک می‌باشد که ابزارهای مستقیم (عدم اتکا بر شرایط بازار) و غیرمستقیم (مبتنی بر شرایط بازار) سیاست پولی نامیده می‌شوند. که شرح هر کدام در زیر بیان شده است. (جوزدانی، ۱۳۹۱)

۱-۲- ابزارهای مستقیم

۱-۱-۲- کنترل نرخ‌های سود بانکی

در کشور ما با اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا و معرفی عقود با بازدهی ثابت و مشارکتی، ضوابط تعیین سود و یا نرخ بازده مورد انتظار ناشی از تسهیلات اعطایی بانکها و حداقل و حداکثر سود و یا بازده مورد انتظار بر طبق ماده (۲) آیین‌نامه فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا بر عهده شورای پول و اعتبار می‌باشد. همچنین بر طبق ماده (۳) آیین‌نامه فصل چهارم قانون مذکور بانک مرکزی می‌تواند در تعیین حداقل نرخ سود (بازده) احتمالی برای انتخاب طرح‌های سرمایه‌گذاری و یا مشارکت و نیز تعیین حداقل و یا عنداللزوم حداکثر نرخ سود مورد انتظار و یا نرخ بازده احتمالی برای سایر انواع تسهیلات اعطایی بانکی دخالت نماید.

۲-۱-۲- سقف اعتباری

این نوع ابزارهای پولی با ایجاد محدودیتهای اعتباری و اعطای اعتبارات مستقیم به همراه منظور کردن اولویت در امر اعطای اعتبارات بانکی در مورد بخش‌های خاص اقتصادی عملاً اقدام به جهت‌دهی اعتبارات به سمت بخش‌های مورد نظر می‌نماید. براساس ماده ۱۴ قانون پولی و بانکی کشور، بانک مرکزی می‌تواند در امور پولی و بانکی دخالت و نظارت‌هایی داشته باشد که از جمله مفاد آن محدود کردن بانکها، تعیین نحوه مصرف وجوه سپرده‌ها و تعیین حداکثر مجموع وامها و اعتبارات در رشته‌های مختلف است.

۲-۲- ابزارهای غیرمستقیم

۱-۲-۲- نسبت سپرده قانونی

نسبت سپرده قانونی از جمله ابزارهای سیاست پولی بانک مرکزی می‌باشد. بانکها موظفند همواره نسبتی از بدهیهای ایجاد شده و بطور اخص سپرده‌های اشخاص نزد خود را در بانک مرکزی نگهداری کنند. بانک مرکزی از طریق افزایش نسبت سپرده قانونی حجم تسهیلات اعطایی بانکها را منقبض و از طریق کاهش آن، اعتبارات بانکها را منبسط می‌نماید. بر طبق ماده (۱۴) قانون پولی و بانکی نسبت سپرده قانونی از ۱۰ درصد کمتر و از ۳۰ درصد بیشتر نخواهد بود و بانک مرکزی ممکن است برحسب ترکیب و نوع فعالیت بانکها نسبتهای متفاوتی برای آن تعیین نماید.

^۵ David Peterson & Lerner

^۶ Robert Lucas

^۷ Thomas Sargeant

^۸ Neil Wallace

۲-۲-۲- اوراق مشارکت بانک مرکزی

اجرای بهینه سیاستهای پولی توسط بانک مرکزی، توسط ابزار اصلی و محوری عملیات بازار باز صورت می‌گیرد که به بانکها انعطاف لازم را در مدیریت نقدینگی و مداخله در بازار پولی اعطاء می‌نماید. به منظور توسعه و بسط عملیات بازار باز و اجرای سیاستهای پولی از حیث مدیریت نقدینگی و تاثیر بر بازار پول و سرمایه، یافتن بدیل‌های مناسب در قالب موازین شرع مقدس اسلام بعد از اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا از جایگاه ویژه‌ای برخوردار گردید. اوراق قرضه به جهت مبتنی بودن بر بهره، اصولاً در اسلام پذیرفته شده نیست. لیکن اوراق مشارکت و سهام نمودن سرمایه‌گذاران در فعالیتهای اقتصادی و پرداخت سودهای واقعی نه تنها با مانع مواجه نیست بلکه مورد تشویق نیز می‌باشد. برای اولین بار، براساس ماده ۹۱ قانون برنامه سوم به بانک مرکزی اجازه داده شد که با تصویب شورای پول و اعتبار، از اوراق مشارکت بانک مرکزی استفاده نماید. شایان ذکر است که براساس برنامه چهارم توسعه، انتشار اوراق مشارکت بانک مرکزی با تصویب مجلس شورای اسلامی مجاز خواهد بود. انتشار و عرضه اوراق مشارکت بانک مرکزی از جمله ابزارهای سیاست انقباضی و اجرای عملیات بازار باز می‌باشد، بطوری که با عرضه این اوراق از حجم نقدینگی کاسته‌شده و وجوه این اوراق نزد بانک مرکزی مسدود می‌گردد. در بخش پایه پولی نیز انتشار این اوراق موجب افزایش جزء بدهی‌های بانک مرکزی و کاهش پایه پولی خواهد شد. لذا در مجموع انتشار اوراق موجبات کاهش رشد نقدینگی را فراهم می‌سازد. در واقع سیاستگذار پولی را قادر می‌نماید تا در مواقع لزوم از طریق کنترل نقدینگی، دستیابی به نرخ تورم پایین را میسر سازد. در برخی مقالات آمده انتشار اوراق مشارکت توسط بانک مرکزی اصولاً کار درستی نمی‌باشد و بانک نباید خود اوراق مشارکت انتشار نماید بلکه بانک مرکزی باید اوراقی را که دولت منتشر کرده است خرید و فروش نماید. یعنی بانک مرکزی باید در پرتفوی خودش اوراق مشارکت داشته باشد و به عنوان خنثی کردن سیاست‌های انبساطی بتواند از طریق خرید و فروش اوراق مشارکت، کنترل اعمال نماید که این موضوع نیز دارای دو مشکل است. اول آنکه در اقتصاد ایران، حجم اوراق مشارکت در مقایسه با حجم نقدینگی بسیار کم است، بنابراین قدرت مانور خیلی محدود است و نمی‌توان از طریق خرید و فروش بخشی از اوراق مشارکت، کنترل اعمال نمود و چیزی به نام خنثی سازی از این نظر بی‌معنی است. دوم، مشکل بزرگتر عدم وجود بازار اوراق مشارکت در کشور است.

اوراق مشارکت، بدون اینکه قیمت آنها در بازار تعیین شود نرخ سود ثابتی دارند و فقط یک نوع دارایی بدون ریسک می‌باشد، زیرا مقامات مالی پشتوانه آن هستند و آن را تضمین کرده‌اند. پس به عنوان یک نوع پس انداز و نه به عنوان یک عامل سیاستگذاری محسوب می‌شود. (نیلی، ۱۳۹۱)

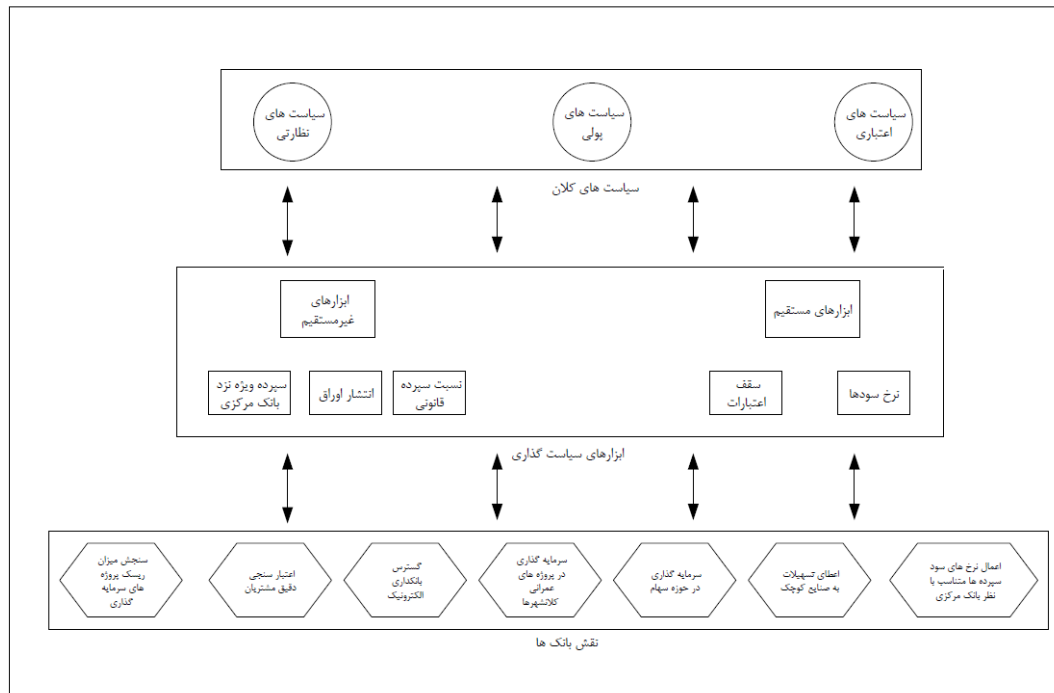
۲-۲-۳- سپرده ویژه بانکها نزد بانک مرکزی

یکی از مهمترین اقداماتی که در جهت استفاده مطلوب از ابزارهای غیرمستقیم پولی در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا صورت گرفت، اجازه افتتاح حساب سپرده ویژه بانکها نزد بانک مرکزی است که در اواخر سال ۱۳۷۷ به تصویب شورای پول و اعتبار رسید. هدف اصلی از اجرای این طرح، اعمال سیاستهای پولی مناسب جهت کنترل و مهار نقدینگی از طریق جذب منابع مازاد بانکها بوده است. لازم به ذکر است که بانک مرکزی به سپرده ویژه بانکها نزد خود براساس ضوابط خاصی سود پرداخت می‌کند.

بنابراین می‌توان گفت سیاست پولی جزئی از سیاست اقتصادی کشور است و سیاست پولی جزئی از سیاستهای کلی تر است. همچنین بدیهی است که اهداف سیاست پولی کشور باید چنان تعیین و تبیین شود که هماهنگ و همساز با سیاستهای دیگر باشند. پس برای اجرای این سیاستها نقش بانکها بسیار پررنگ می‌باشد که می‌بایست بانکها با عمل به قوانین و دستورات بانک مرکزی و با عمل به نقشها و استفاده از ابزارهای مالی، سیاستهای مذکور را به بهترین شکل در کشور پیاده‌سازی نمایند. که بدین منظور مدلی به شرح زیر تنظیم گردیده است.

۳- روش تحقیق:

بر اساس هدف این تحقیق از نوع کاربردی و از لحاظ جمع آوری اطلاعات از نوع توصیفی - پیمایشی می باشد. با مطالعه گسترده در حوزه ادبیات موضوع و توجه به نقش بانکها می توان مدل مفهومی زیر را به عنوان یک مجرای عملیاتی جهت اجرای بهینه سیاست های پولی بانک مرکزی بر شمرد. در این راستا بانک شهر با ارائه خدمت به مشتریان خود ضمن تاکید بر اجرای بهینه این سیاست ها و مطابق قوانین و مقررات بانک مرکزی توانسته گام های بسیار مهمی در این زمینه بردارد. در شکل زیر شمای کلی مدل آورده شده است.

مدل مفهومی نقش بانک ها در اجرای بهینه سیاست های پولی بانک مرکزی

این مدل از سه بخش کلی، سیاست های کلان، ابزارهای سیاست گذاری و نقش بانکها تشکیل شده است. که توضیحات مربوط به بخش های اول و دوم در مرور ادبیات موضوع بیان گردید. اما در خصوص بخش سوم که هدف اصلی این مقاله می باشد می توان به وظایف بانکها در اجرای بهینه سیاست های پولی بانک مرکزی اشاره نمود.

۳-۱- تعدیل نرخ سود سپرده ها و نرخ تسهیلات مطابق با نظر بانک مرکزی

در راستای اجرای سیاست های دولت و بانک مرکزی در اردیبهشت ماه ۹۳ مبنی بر کاهش نرخ سود سپرده ها، منابع مالی و نقدینگی بانکها با کاهش شدید مواجه شده است. هدف و سیاست بانک مرکزی از اجرای این طرح، تزریق نقدینگی برای بورس به منظور رونق اقتصادی در این بخش با توجه به رکود آن در دوره ۶ ماه اخیر بوده است. این امر با هدف ترغیب سرمایه گذاران به سرمایه گذاری در بخش تولید بوده که در اثر این اتفاق و سرازیر شدن نقدینگی به سمت بازار واقعی می توان شاهد خروج از وضعیت رکودی و افزایش سودآوری و در نتیجه ورود سرمایه جدید به بازارهای مالی بود. با این روش می توان شاهد کنترل تورم و رشد بازدهی واقعی سرمایه گذاران بود. در راستای اجرای سیاست های اعتباری بانک مرکزی در شرایط کنونی می توان موارد زیر را در نظر گرفت:

۱- بکارگیری پکیج های سرمایه گذاری متنوع جهت جلوگیری از خروج منابع سپرده گذاران نزد بانکها می تواند موثر باشد. در شرایط حاضر، پس از ابلاغ نرخ سود سپرده های جدید توسط بانک مرکزی، بانکها با کاهش نقدینگی از محل منابع سپرده های سرمایه گذاری اعم از کوتاه مدت و بلند مدت مواجه شده اند. به منظور هدفمند کردن سپرده های خارج شده از شبکه کل بانکی و عدم انتقال آن ها به بازارهای غیر تولیدی از قبیل ارز، زمین و طلا و به تبع آن، جلوگیری از افزایش تورم و رکود در قسمت تولید، بانکها با استفاده از پکیج های مختلف محصولی، می توانند در راستای جلوگیری از خروج منابع گام بردارند.

۲- فراهم نمودن امکان اعطای تسهیلات ویژه (با هدف حفظ منابع بانکها) با نرخ سود پایین تر از شرایط فعلی به سپرده گذارانی که دارای میانگین حساب در سپرده های کوتاه مدت می باشند.

۳-۲- اعطای تسهیلات به صنایع کوچک

یکی از راه های خروج از رکود تورمی، توجه به تولید و رونق بنگاه های تولیدی است. با توجه به این که رونق تولید مستلزم افزایش نقدینگی و استفاده از منابع می باشد و منابع تخصیص یافته و نقدینگی بالا در سال های اخیر عملاً در گردونه ی اقتصاد تولیدی صرف نشده است. لذا به منظور کمک به بنگاه های تولیدی و ارتقا و بهینه سازی تولید ناب در بخش های مختلف تولیدی با تمرکز بر روی صنایع ملی می توان موارد زیر را در نظر گرفت:

۱- اجرای بهینه طرح اعطای تسهیلات ریالی سندیکایی ما بین بانک های دولتی و خصوصی و صندوق توسعه ملی به منظور تامین منابع مالی و ارائه تسهیلات به واحدهای تولیدی با نرخ بهره پایین تر از دیگر بخش های اقتصادی از تاثیر بسزایی برخوردار می باشد.

۲- با توجه به این که در راستای هدفمندی یارانه ها مقرر گردیده است که بخشی از درآمد اجرای این طرح به بخش تولید اختصاص یابد، بانک ها می توانند با انعقاد تفاهم نامه با سازمان هدفمندی یارانه ها و سازمان های مرتبط دولتی و بانک مرکزی، در راستای سیاست های اعتباری بانک مرکزی، سقف اعتبارات واحد های تولیدی را افزایش داده و منابع تخصیص یافته را از محل تفاهم نامه های منعقدۀ تأمین نمایند.

۳- با توجه به هزینه های بالای تولید در چند ساله اخیر که باعث افزایش بهای تمام شده محصول نهایی گشته است، بانک ها در راستای اعطای تسهیلات به واحد های تولیدی ملی از قبیل خودرو سازی و صنایع وابسته، پتروشیمی و ... اقدام به کنترل، نظارت و مدیریت فرایند های داخلی شرکت های مذکور و اطلاع بیشتر از روند بهینه مصرف تسهیلات پرداختی از طریق خرید سهام و ایجاد ارتباط با شرکت های تخصصی بانک ها نمایند.

۴- مهمترین مشکل واحدهای صنعتی بدهی های معوق بانکی است و افزایش حجم مطالبات معوق بانکی از صنایع و به ویژه بخش خصوصی یکی از عوامل کلیدی ایجاد رکود اقتصادی در کشور است، قطعاً از یک سو مهلت دادن و یا امکان استفاده از دوره تنفس بازپرداخت سود تسهیلات در مدت زمان معین، راهکاری جهت باز شدن قفل معوقات بانکی بوده و این اقدام برای بسیاری از صنایع و تولید کنندگان فعالی که وام ها و تسهیلات مختلف را دریافت کرده و بنا به دلایل و عوامل مختلفی از جمله تحریم ها و همچنین به علت بازپرداخت دیون تسهیلات دچار مشکل شده اند، بسیار مفید است با اجرای این طرح بانک ها نیز می توانند مطالبات و منابع مورد نیاز خود را از دولت و از محل سهم صنایع از هدفمندی یارانه ها که تاکنون نیز پرداخت نشده است، دریافت کنند.

۵- اعطای تسهیلات ویژه فعالان اقتصادی با تمرکز بر روی مشاغل خدماتی و تامین تجهیزات تولیدی و صنعتی که باعث رونق چرخه اقتصاد و ایجا کارآفرینی در حوزه های مختلف اقتصادی می گردد.

۳-۳- سرمایه گذاری در حوزه سهام

با توجه به کاهش نرخ سود سپرده های بانکی طبق اعلام بانک مرکزی ج.ا.ا به جهت ورود منابع به بازار سهام و بورس اوراق بهادار و متعاقب آن احتمال فراوان خروج منابع از بانکها این دغدغه در بین اقتصاددانان و دولتمردان وجود دارد که منابع خارج شده از سیستم بانکی وارد بازار طلا، ارز و مسکن گردیده و منجر به افزایش قیمتتها در سه بازار اشاره شده گردد. لذا به منظور کاهش این احتمال و جلوگیری از ورود منابع بانکی به سمت بازارهای کاذب و غیر تولیدی پیشنهاد می گردد که از طریق ارتباط با کارگزاری ها و شرکتهای سرمایه گذاری بانکها زمینه ورود منابع به بازار بورس فراهم گردد و بدین طریق از افزایش نقدینگی در سطح جامعه جلوگیری به عمل آید و با اختصاص این منابع به بخشهای تولیدی به طور غیر مستقیم از میزان رکود تورمی موجود در اقتصاد کشور کاسته و چرخه تولید که مولد اقتصاد هر جامعه است فعال و احیا گردد.

۳-۴- سرمایه گذاری در پروژه های عمرانی کلانشهرها

با عنایت به اینکه سرمایه گذاری در پروژه‌های عمرانی کلانشهرها، یکی از راههای کاهش رکود تورمی در اقتصاد کشور و در راستای سیاستهای پولی بانکی ابلاغی بانک مرکزی ج.ا.ا بوده و سرمایه‌گذاری در این حوزه علاوه بر اینکه دارای پشتوانه شهری بوده و ریسک سرمایه‌گذاری در این پروژه‌ها با توجه به اینکه طی سالیان اخیر، شرکتهای مهندسی و پیمانکاری کشور تجربه کافی را کسب کرده و کمترین تاثیر را از جنبه شرایط اقتصادی پذیرا هستند. سرمایه‌گذاری در این پروژه‌ها مقرون به صرفه و سود آور می‌باشد.

از جمله پروژه‌هایی که توسط بانک شهر به عنوان یکی از بانک‌های خصوصی کشور که با دنبال کردن هدف کمک به عمران و توسعه خدمات شهری گام به عرصه بازار بانکی گذاشته است می‌توان به پروژه‌های بزرگراه طبقاتی صدر، تونل نیایش به بزرگراه صدر، نمایشگاه بین‌المللی شهر آفتاب، پروژه سه قلو ملل شهر آفتاب، پروژه احداث زیرگذر و تونل امیرکبیر و توسعه فضاهای فرهنگی شهرها و تجهیز واگن‌های متروی تهران و موارد بیشماری از این پروژه‌ها اشاره نمود.

- از دیگر موارد مربوط به این سیاست‌ها می‌توان به راه اندازی سامانه پرداخت کلیه عوارض خدمات شهرداری‌های و کلانشهرها اشاره کرد.

- ارائه کارت‌های شهروندی در راستای استفاده از فناوریهای نوین در زمینه اقتصاد شهری به عنوان یکی پروژه‌های مربوط به سرمایه‌گذاری شهرها در راستای کاهش منابع نقد نزد مردم و جلوگیری از اتلاف پول خرد در سطح شهر اشاره نمود.

- با توجه به اینکه کمک به توسعه و عمران شهرها به عنوان یکی از ابزارهای سیاست‌گذاری در خصوص سیاستهای کلان پولی مطرح می‌گردد، لذا تخصیص بودجه دولتی از منابع ویژه در اختیار سازمان محیط زیست، مدیریت بحران، سازمان حمل و نقل ترافیک شهری به بانک‌ها به منظور کاهش آلودگی هوای کلانشهرها و متعاقب آن اعطای تسهیلات به اشخاص حقیقی و حقوقی جهت تعویض خودروهای فرسوده با نرخ‌های ویژه می‌توان گام مهمی در زمینه فعالیت‌های زیست محیطی بانک‌ها باشد.

۳-۵- گسترش بانکداری الکترونیک

با تشدید رقابت و تنوع محصولات عرضه شده در بازارها، خدماتی که شرکت‌ها به مشتریان عرضه می‌کنند از اهمیت بیشتری برخوردار شده است و خدمات دیگر بخش کوچکی از اقتصاد به‌شمار نمی‌روند بلکه به عنوان قلب ارزش آفرینی در اقتصاد مطرح است. با گسترش آشنایی مشتریان از تکنولوژی‌ها، توقعات آنها از ارائه دهندگان محصولات و خدمات به سرعت در حال افزایش است و این امر خود دال بر اهمیت مقوله ارزیابی کیفیت خدمات خرید الکترونیکی ارائه شده به مشتریان و رفع نیازهای آنان می‌باشد. در این راستا بانک شهر با ایجاد سامانه ثبت درخواست تسهیلات مشتریان در وبسایت بانک بدون حضور در شعب بانک‌ها به منظور بررسی اولیه تسهیلات درخواستی اقدام به این امر خواهد نمود.

۳-۶- اعتبارسنجی دقیق مشتریان

با توجه به اینکه یکی از علل مطالبات بانک‌ها عدم اعتبارسنجی دقیق مشتریان و نبود اطلاعات به روز و قابل اتکا می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌شود که قوای نرم افزاری کلیه بانک‌ها تلاش نمایند تا تامین کننده بانک اطلاعاتی سامانه اعتبارسنجی موجود در بانک مرکزی ج.ا.ا باشند زیرا به روز نمودن و ساماندهی سامانه استعلام بانک مرکزی می‌تواند در این امر بسیار تاثیرگذار باشد.

منابع و ماخذ

- خلیلی عراقی، منصور؛ حامد شکوری؛ محمد زنگنه (۱۳۸۸)؛ "تعیین قاعده بهینه سیاست پولی در اقتصاد ایران با استفاده از تئوری کنترل بهینه" مجله تحقیقات اقتصادی؛ شماره ۸۸ ؛ ص ۶۹-۹۴ .
- جعفری صمیمی، احمد؛ امیر منصور طهرانچیان (۱۳۸۳)؛ "بررسی اثرات سیاستهای پولی و مالی بهینه بر شاخصهای عمده اقتصاد کلان در ایران: کاربردی از نظریه کنترل بهینه"؛ مجله تحقیقات اقتصادی؛ شماره ۶۵ ؛ ص ۲۱۳-۲۴۲ .
- جوزدانی، نسیم.(۱۳۹۲)؛ " سیاست پولی و ابزارهای آن " ، فصلنامه احیا علمی، فرهنگی، اجتماعی، ص ۱۱-۱۳.
- تقوی، مهدی؛ علی اصغر لطفی. (۱۳۸۵)؛ " بررسی اثرات سیاست پولی بر حجم سپرده ها، تسهیلات اعطایی و نقدینگی نظام بانکی کشور " پژوهشنامه اقتصادی ، شماره ۲۰ ، ص ۱۳۱-۱۶۶ .
- قرباننژاد ، مجتبی؛ حسن فرازمنند ؛ عبدالله پورجوان (۱۳۹۱). "تعیین قواعد سیاست پولی و مالی بهینه در اقتصاد ایران"، فصلنامه پژوهشها و سیاستهای اقتصادی، جلد ۲۱ شماره ۶۷ ، ص ۶۹-۸۸ .
- بانک مرکزی، سیاستهای پولی، اعتباری و نظارتی نظام بانکی کشور، ۱۳۹۰ .
- سیف، ولی الله (۱۳۹۲). "ناهماهنگی سیاستهای پولی و مالی و اثر آن بر نظام بانکی کشور" مجموعه مقالات بیست و چهارمین همایش بانکداری اسلامی، موسسه عالی آموزش بانکداری، تهران.
- شاهچرا، مهشید؛ سیمین السادات میرهاشمی نائینی (۱۳۹۱)؛ "تحلیل تأثیرات شوک سیاست پولی بر تسهیلات شبکه بانکی ایران"، فصلنامه تحقیقات و توسعه اقتصادی ، جلد ۱ شماره ۴ ص ۹۱-۱۱۸ .
- نیلی، فرهاد؛(۱۳۹۱) "سیاست پولی مقاومتی"، فصلنامه تازههای اقتصاد شماره ۱۳۶ ، ص ۱۰-۱۱ .
- Eichenbaum, M.,(1997), *Some thoughts on practical stabilization policy: Is There a Core of Practical Macroeconomics That We Should All Believe?*, American Economic Review, vol. 87(2), Papers and Proceedings, 236– 239.
- Taylor, J.B. , (1999), *The Taylor Rule and Optimal Monetary Policy Monetary Policy Rules*, University of Chicago Press for National Bureau of Economic Research, Chicago.
- Taylor, J.B., (2000), *Reassessing discretionary fiscal policy*, Journal of Economic Perspectives 14, 21– 36.